

Zelený čtvrtek

Večerní mše na památku Poslední večeře Páně

Ex 12, 1-8.11-14

Ustanovení o velikonoční večeři.

Pascha, velmi starý svátek nomádkých pastýřů, nabývá díky exodu nový význam: není slavením přechodu (hebr. "pesach" znamená přejít) ze zimních pastvin k pastvinám jarním, ale připomínkou Hospodinova přechodu Egyptem, který znamenal vysvobození pro Izraelity (verše 12 a 13). Pascha už tedy není oslavou znovuzrození přírody, plodnosti země a stád, ale připomínkou "znovuzrození" Izraele, jeho přejít z otroctví do svobody. Tento rodinný a celospolečenský svátek připomíná živou Boží přítomnost v dějinách jeho lidu. V hebrejštině slovo "připomínka" (zikkaron) neznamena pouze vzpomínání na minulou událost, ale také její zpřítomnění v současnosti.

1 Kor 11, 23-26

Kdykoliv jíte a pijete, zvěstujete smrt Páně.

Pavel připomíná Ježíšovu poslední večeři Korintřanům, pro které se její slavení stalo pouhým obřadem bez jakéhokoliv vlivu na jejich vzájemné vztahy. Když se shromažďovali k společné večeři, spojené se slavením Eucharistie, bohatší nebrali ohled na chudší, kteří neměli nic k jídlu (1 Kor 11, 20 - 22). Tím pohrdali Církví Boží, samotným Kristovým tělem, i když jej navenek slavili pod svátostnými znameními! Apoštol chce, aby Korintřané rozpoznávali tělo Kristovo a dokázali v pravdě slavit "večeři Páně". Proto jim vysvětluje, že tělo Páně je přítomné jednak v podobě chleba a vína proměněných Kristovým slovem, jednak ve společenství věřících. Oni se proměnili v to, co přijali (sv. Augustin).

Jan 13, 1-15

Projevil jim lásku až do krajnosti.

Jan předjímá Ježíšovo gesto umývání nohou větou: "Protože miloval svoje, kteří byli ve světě, projevil jim lásku až do krajnosti" (verš 1). Tato slova totiž vysvětlují hluboký smysl Ježíšova úkonu, který vyjadřuje jeho sebedarování skrze ponížení v utrpení a na kříži. Janovo evangelium nevypravuje o ustanovení Eucharistie, ale zato popisuje mytí nohou učedníkům. Pod podobou symbolického úkonu se vyjadřuje totéž, co pod podobou chleba a vína: Ježíšova vydanost učedníkům až do krajnosti. Mytí nohou a večeře Páně předjímají a znázorňují to, co se stalo na kříži: sloužící lásku, která se vydává až na smrt. Tato láska je "zákonem" Krista a jeho Círky.

Podle liturgického pojetí, jež čerpá z pojetí židovského, patří večerní mše na památku Poslední večeře Páně už ke slavnému velikonočnímu triduu. Latinský název tohoto dne *Feria V. in Cena Domini* připomíná Poslední Ježíšovu večeři, zatímco český název Zelený čtvrtek pochází nejspíš z německého *Gründonnerstag*. To však z největší pravděpodobnosti nemá nic společného se zelenou barvou, nýbrž se starým hornoněmeckým slovesem *grienen* nebo *greinen* (plakat). Na Zelený čtvrtek totiž byli znovu přijímání kající, nebo-li plačící, odtud možná i ona souvislost. Dalším zvykem, spojeným se Zeleným čtvrtkem, je zmlknutí zvonů a varhan po skončení chvalozpěvu Gloria, který opět po dlouhé postní době zazní, doprovázen zvukem zvonů. Je to prastarý zvyk, nicméně jeho kořeny nejsou úplně jisté a i současná liturgická praxe umlknutí varhan nezná ... Někdy se mluvívalo o "postu uší" a o "postu očí", což měly zajistit od dnešní noci zahalené oltáře. Zdaleka nejzajímavější součástí této mše je obřad mytí nohou, nazývaný někdy latinským termínem *mandatum* (*mandatum novum* - nové přikázání lásky, které dává Pán o Poslední večeři, dalo název celému obřadu). Setkáváme se s ním už ve 4. století na Západě v rámci křestního ritu; objevuje se v řeholních komunitách a synoda v Toledu roku 694 požaduje, aby se zvyk konal ve všech španělských kostelích. V Římě se zvyk objevuje teprve ve 12. století, nový misál ho zařadil hned po homilii.

V prvním čtení dnešního dne před námi ožívá obraz prastarého nomádkého svátku **Pesach**, což znamená "přechod". Kočovníci slavili přechod se zimních pastvin na pastviny jarní, tedy jakési znovuzrození jara. Možná tedy není daleko od pravdy, když nám dnešní

doba vtluoká do hlavy, že Velikonoce jsou svátky jara :-). Pro Židy se ale tato noc stává jiným "přechodem", a sice přechodem z nesvobody Egypta, z otrokárny, která je odsoudila k smrti, ke svobodě, která jim je darována Hospodinem, jejich Bohem. I když dnešní úryvek z knihy Genesis je především jakýmsi liturgickým návodem, obsahuje přesto základní myšlenku: **jediným skutečným Vysvoboditelem je Hospodin, který prokazuje svou lásku tím, že vyvádí svůj lid z nebezpečí smrti do plnosti života.** Cesta ke svobodě se tak pro Izraelity stane pro všechny dny předznamenáním celého jejich života: protože jsi uviděl moje velké skutky, poněvadž jsem tě vysvobodil, žij tak, abys tuto skutečnost potvrdil! Všimněme si, že vždy, když bude Hospodin svůj lid zavazovat k nějakému jednání, zazní jako předznamenání připomínka slavného vysvobození z Egypta: *Já jsem Hospodin, tvůj Bůh, já jsem tě vyvedl z otrokárny egyptské, proto se chovej tak a tak...* Primární vysvobození se tak stává zkušeností i prototypem pro všechny ostatní lidské poutě z otroctví ke svobodě, které dovrší Kristus svou paschou lásky!

V podobném duchu se nese i Janovo evangelium, které nám dnes Církev předkládá. A není náhodou, že nechává opět promlouvat evangelistu Jana, učedníka, kterého Ježíš miloval. Není náhodou, že Jan - milující i milovaný učedník - rozumí svému Mistru a jeho učení nejlépe. Ten jako jediný z evangelistů vynechává zprávu o ustanovení Eucharistie (tu nám v dnešní liturgii doplňuje nejstarší zpráva Písma svatého o ustanovení z pera apoštola Pavla), zato jako jediný z evangelistů líčí příběh o umytí nohou. Není to náhoda: znovu si připomeňme, že Jan je ten, který miluje Ježíše a který je Ježíšem milován. Při poslední večeři spočívá tento milovaný učedník na Ježíšově hrudi a naslouchá tlukotu jeho Božského srdce! Nic nemůže tu úžasnou atmosféru lásky pokazit, dokonce ani Jidášova zrada ani nepochopení ostatních deseti! Ježíš si bere zástěru a vykoná službu, ke které nesměl nikdo nutit ani otroka, pokud to byl Izraelita! Umyje svým učedníkům nohy, aby jim ukázal, že přechod k opravdové svobodě je možný jen v atmosféře hluboké, všeobjímající lásky. Všimněme si, že Ježíš myje nohy i Jidášovi! Nikdo není a nesmí být z této lásky vyňat. Jen tehdy, pochopíme-li a učiníme-li z této lásky jediný princip svého života (právě proto tady, uprostřed Velikonoční večeře, zaznívá "nové přikázání" lásky, kterým Kristus shrnuje všechno svoje dosavadní učení), přejdeme skutečně z otroctví do svobody, prožijeme onen skutečný pesach, přechod ze zimních pastvin smrti k pastvinám jarním, to je k pastvinám života! Nemůžeme dosáhnout skutečné svobody, skutečného štěstí, skutečné blaženosti, nebudeme-li milovat. Jidáš je ten, o kterém Jan řekne, že odešel do noci a potom se oběsil. Tragédií jeho života nebylo snad ani to, že zradil Krista (to by šlo bez problémů odpustit), jako spíše to, že přestal milovat! Jeho život ponenáhlu přestával mít dimenzi lásky, a proto opustil společenství svých bratří s Kristem v čele a odešel do noci, do samoty, do opuštěnosti. To nebyl pesach k životu, ale pesach ke smrti! Jan se tedy o Eucharistii nezmiňuje. Nemá cenu spekulovat o tom, proč to dělá, to dnes těžko zjistíme. Možná ale opravdu viděl důležitější ono gesto mytí nohou jako vyjádření atmosféry lásky. Dnešní večer není ani o zradě, ani o mytí nohou, nakonec snad ani o Eucharistii. Je o lásce, která jediná vítězí nad smrtí, která jediná může převést z krajiny stínů smrti do plnosti života, je o lásce, která se zítra a pozítří projeví do krajnosti. Je vlastně o Bohu, který nám s nesmírnou naléhavostí sděluje, že kromě lásky nemá na světě nic cenu!